

מעדני כתב

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת אמור תשפ"ב ❁ שנה שלישית ג'ליון 137

בעניין אם ד' אמות קונות בשבת ואם דבר שדרכו בהגבהה שאין קונה במשיכה אם הוא מוקצה בשבת אם קונה במשיכה

ומסתבר יותר ממשום איסור שבת לא חשיב דבר שאין דרכו בהגבהה, אמנם מהגמ' בבא מציעא דף ט' ע"א שהקשו אלא מעתה הגביה ארנקי בשבת לא יקנה ומשום שאין דרך להגביה ארנקי בשבת, משמע שמשום איסור שבת חשיב כאין דרכו בהגבהה ולכן לא יקנה והוכיחו מזה שגם כשאין דרכו קנה, ומשמע דמוחמת איסור שבת חשיב כאין דרכו בהגבהה וצ"ע.

ובוודאי דלדעת החזו"א דס"ל דאף לטלטלו ברגלו אסור, וא"כ אף במשיכה אסור, א"כ לא נעשה לדבר שדרכו במשיכה דגם במשיכה אסור כמו הגבהה, וא"כ לא יקנהו במשיכה.

יבואר אם להחזו"א מותר לעבור ליד הכסף כמהלך בכוונה שיגרר למקום מסתור

והעירני ידידי הגאון ר' אברהם ישעיה שפירא שליט"א דיעוין בחזו"א שכתב וז"ל וכוונת הרא"ש שאין ענין שכיבה על הקש שם טלטול הקש אלא שם תשמיש השכיבה הלך אף אם כונת השוכב לנענע את הקש מותר שהוא דבר נמשך מפעולת השכיבה, וכתב עוד דנראה אף בכוונת נענע מותר וכוונתם שבמעשיו אין היכר טלטול אלא שכיבה על המטה והלך הו' כטלטול מן הצד בדבר המותר, ועפ"י אין כאן מחלוקת בין הראשונים ז"ל בדבר, ומדבריו נראה שיכול לטלטל בגופו כל שאינו נראה שכוונתו לנענע המוקצה וא"כ גם בכסף יכול ללכת ברה"ר סמוך לכסף כמו שהולך לדרכו ועל ידי הלוכו יביא הכסף למקום מסתור אע"פ שכוונתו לנענע.

אמנם אע"פ שבתחלת דבריו כתב כן, אבל בסו"ד מסיק דדוקא במטה שכוונתו לשכב על המטה בכל אופן בין יש עליו קש בין אין עליו קש, אבל בכל אופן שכוונתו לטלטול המוקצה אסור לטלטל בגופו יעו"ש.

יבואר אם קנו את הכסף בקנין ארבע אמות אפילו שהיה דעתם לקנין אחר

אבל יש לדון דיקנו בקנין ד' אמות כמבואר בגמ' בב"מ דף י' ע"א דתיקנו רבנן דארבע אמות של אדם קנות לו, וכן פסק בשו"ע חו"מ סי' רמ"ג סע' כ"ב, וא"כ אפילו אם לא קנו במשיכה מ"מ יקנו בקנין ד' אמות.

והנה אם כוונתו מתחילה לקנות בקנין ד' אמות לכא' ודאי דקנו, אבל אם כוונתם היתה לקנות במשיכה לכא' זה תלוי בב' התירוצים בגמ' שם, דהנה במשנה שם תנן ראה את המציאה ונפל עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה, ומקשה אמאי זה שנפל עליה לא קנה הא קנה ראשון בקנין ד' אמות, ומשני ב' תירוצים, האחד דכיון דנפל עליה גלי דעתיה דנפילה ניהא ליה דליקני בארבע אמות לא ניהא ליה דניקני, ורב ששת אמר כי תקינו רבנן בסמטא דלא דחקי רבים, ברשות הרבים דדחקי רבים לא תקינו רבנן, ומבואר דלרב ששת אע"פ שהיה כוונתו לקנות בנפילה אם היה בסמטא היה קונה בקנין ד' אמות דקנין ד' אמות קונה אפילו שלא היה דעתו לזה, אבל תירוצן קמא בגמ' סובר דאם לא היה כוונתו לקנות בקנין ד' אמות אינו קונה.

וא"כ בנידון ד' אמות מתחילה כוונתם היה לקנות במשיכה דהרב תלוי בב' התירוצים בגמ' אם הם קנו בקנין ד' אמות, דלרב ששת הם קנו בד' אמות אע"פ שהיתה כוונתם לקנין משיכה, אבל לת' קמא בגמ' כיון דכוונתם היה לקנין אחר לא קנו בקנין ד' אמות. **ולענין** הלכה, כ' בבית יוסף בחו"מ ריש סי' רס"ח דמאה דהשמיטו הרי"ף והרא"ש שינויא קמא בגמ' משמע דלא קי"ל כההוא שינויא, וגם הרמב"ם בפ"ז מגזילה ה"ט השמיטו משמע דס"ל דלא קי"ל כהך שינויא, וא"כ להלכה קונה בד' אמות אע"פ שהיה כוונתו לקנות בקנין אחר, וברמ"א שם כ' אהא דהביא השו"ע הך משנה דראה את המציאה ונפל עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה, דדוקא ברשות הרבים **אבל במקום שארבע אמות קנות קנה ולא גרע משום דנפל עליה** (טור וב"י בשם הרי"ף והרא"ש וכן נ"ל דעת הרמב"ם ור"ן בשם הרא"ה), ודלא כיש חולקין, ובש"ך שם כ' דהעיקר כדברי הרמ"א.

וא"כ להלכה דקי"ל דאפילו אם נתכוין לקנות בקנין אחר הרי הוא קונה בקנין ד' אמות שפיר קנו הבחורים את הכסף בד' אמות.

ונשאלתי מאחד שבנו הקטן הבחין בשבת בשני בחורים שמצאו מאה שקלים ברחוב ודחפוהו ברגליהם למקום מסתור, ובנו הקטן לאחר שהבחין בזה הלך לאותו מקום ודחף ברגלו את הכסף למקום מסתור אחר, האם מותר לו לקחת את הכסף לעצמו או שחייב להחזירו למקום המסתור הראשון שהניחוהו שם הבחורים.

והנה יש לדון בזה בתרת, האחד האם קנו הבחורים את הכסף, ועל הצד שקנו את הכסף הרי קטן זה הוא גזלן גמור וחייב להחזיר להם את הכסף. ועוד יש לדון בזה דאפילו אם נימא שלא קנו הבחורים את הכסף מ"מ צריך להחזיר להם את הכסף משום שהוא עני המהפך בחררה, ואמרו בגמ' בכ"ד דעני המהפך בחררה נקרא רשע, ובאבות תנן אל תהי רשע לפני המקום, וא"כ צריך להחזיר את הכסף כדי לא להיקרות רשע.

והנה ראשית דבר נדון לענין האם קנו הבחורים את הכסף, ולכא' יש לדון הכא משום ב' קנינים, אחד משום משיכה, והשני משום קנין ד' אמות.

והנה לענין קנין משיכה אע"פ דמשיכה אינה קונה ברה"ר מ"מ בסמטא משיכה קונה, וצידו רה"ר חשיבא כסמטא, והכא משכוהו לצדי המדרכה שהיא כצידו רה"ר ומשיכה קונה שם.

יבואר אם קונין דבר שדרכו בהגבהה במשיכה בשבת

אבל לכא' נראה דלא קנו במשיכה, דהא בגמ' בב"ב דף פ"ו ע"א איתא דדברים שדרכן להגביה אין קונה במשיכה, ואין קונין במשיכה אלא מה שכבד עליו להגביהו, וכן פסק בשו"ע חו"מ סי' קצ"ח סע' א', וא"כ כסף הרי הוא דבר שדרכו בהגבהה ואין קונין אותו במשיכה.

אך יש לדון בזה, דאפשר דבשבת שאסור לו להגביה את הכסף בידו משום איסור מוקצה הו' כדבר שאין דרכו להגביה, ובשבת יהיה אפשר לקנותו במשיכה, או דנימא דכיון דבעצמותו הו' דבר שדרכו להגביה ומה שאין דרכו להגביה משום איסור שבת לא חשיב בזה כדבר שאין דרכו להגביה.

והעירני ידידי הרב הגאון ר' ישראל רוזנברג שליט"א שגם בשבת הרי יכול להגביהו ברגלו, וא"כ אכתי חשיב דבר שדרכו בהגבהה, אבל נראה דכיון שאין הדרך להגביה ברגלו לא חשיב דרכו בכך, וא"כ אכתי אפשר דבשבת יהיה דרכו במשיכה, ויוכלו לקנות במשיכה.

יבואר מה הטעם שדרכו בהגבהה אינו נקנה במשיכה

ולכא'ו יש מקום לומר דזה תלוי בטעמא דדבר שדרכו להגביה אין קונה במשיכה, דבתוס' בב"ב דף ע"ו ע"א ד"ה ספינה כ' בשם ר"י דהטעם בזה הוא משום דקנין הגבהה יותר חשוב מקנין משיכה, ובמקום שיכול לקנות בהגבהה לא תיקנו קנין פחות חשוב כמו קנין משיכה, וכ"כ הריטב"א בקידושין דף כ"ה ע"ב, אבל ברבינו יונה בדף ע"ו כ' דהטעם הוא משום שאין קונין בדבר שאין דרך בני אדם לעשותו, ובדבר שדרכו להגביה אין רגילות למושכו ולכן אין קונה בהם במשיכה, וכ"כ בתוס' הרא"ש שם.

והנה לטעמא דר"י שהוא משום שקנין הגבהה יותר חשוב, א"כ ודאי דלא מהני הא דבשבת אין דרכו בהגבהה, דמ"מ קנין הגבהה הוא יותר חשוב ובמקום שיכולים לקנותו בקנין חשוב כהגבהה אין קונין במשיכה, ומה שאינו יכול להגביה הכסף משום איסור שבת לא מהני שיקנהו בקנין פחות, אבל לטעמא דרבינו יונה דהוא משום דאין קונין בדבר שאין דרך בני אדם לעשותו, א"כ בזה יש מקום לדון כנ"ל האם היכא שאסור להגביהו משום איסור שבת נעשה הדרך למושכו או דמשום דבר צדדי לא נעשה הדבר לאין דרכו בהגבהה.

בבה"ל סי' רס"ו ס"ג דה"פ, אבל דעת החזו"א בסי' מ"ז ס"ק י"ב דאין זה טלטול בגופו ואסור לטלטל מוקצה ברגלו אפילו לצורך דבר המותר.

* ולענין האם היה מותר להם בשבת לטלטל את הכסף ברגליהם משום איסור מוקצה, נחלקו המ"ב והחזו"א האם כה"ג חשיב טלטול בגופו, דעת המ"ב בסי' י"ג דחשיב טלטול בגופו, ומותר לטלטל מוקצה ברגלו אפילו לצורך המוקצה כדי שלא יבוא לידי הפסד, וכ"כ גם

ויעויי עוד בדבר אברהם ח"א סכ"א אות ל"ב שהקשה על מוש"כ התוס' בדגניה לא תיקנו ד' אמות דא"כ לר' יוחנן דקנין משיכה רק מדרבנן לא יקנה משיכה במקום איסורא, ולהדיא מבואר בגמ' בכתובות ובכ"ד דגנב קונה במשיכה, והביא שכבר הקשה כן בספר קהלת יעקב למהר"י אלגזי עיי"ש.

יבואר אם מותר להפקיר ולזכות מן ההפקר בשבת

ובעיקר הדבר אם אסור לזכות מן ההפקר בשבת אין זה פשוט כ"כ, דהנה לענין אם מותר להפקיר בשבת הוכיחו האחרונים [עיי' שער המלך פ"ח מהל' לולב ה"ב ובהג' הגרעק"א בשו"ע או"ח סי' י"ג] מהרמב"ן בפסחים דף ד' ע"א דאסור להפקיר בשבת, דהרמב"ן הוכיח דביטול חמין אינו מטעם הפקר, מהא דהתירו לבטל חמין בערב פסח שחל להיות בשבת, ומבואר דס"ל דאסור להפקיר בשבת כמו דאסור מו"מ בשבת, ובשער המלך שם הקשה על זה מהגמ' בשבת דף קל"ד ע"ב דמבואר שם דאפילו לרבי אליעזר דס"ל דמכשירי מצוה דוחין את השבת מ"מ אין להתיר לקבוע מצוה בביתו בשבת, וגם לא להטיל ציצית בבגדו, משום דאי בעי מפקר להו, ומשמע שמותר להפקיר בשבת, עיי"ש, וכ"כ במאירי בשבת דף קכ"ד דמותר להפקיר בשבת.

ולענין אם מותר לזכות מהפקר בשבת, הוכיח בתשובת עבודת הגרשוני סי' כ"ה דאף אם אסור להפקיר בשבת מ"מ שרי לזכות מן ההפקר בשבת, דבגמ' בשבת דף ק"כ ע"א אמרי' דמי שנפלה לו דליקה בחצירו בשבת אומר לאחרים בואו והצילו לכם ועושה עמהם חשבון אחר השבת, ומקשינן שם אמאי עושין עמו חשבון אחר השבת הא יכלי למימר מהפקירא קא זכינא, ומבואר דמותר לזכות מן ההפקר בשבת.

וכן מבואר בתשו' הגרעק"א קמא סי' קע"ד, דמותר לזכות מהפקר בשבת, והוכיח כן מהא דאמרו בעירובין דף ע"א דגר שמת ואחד החזיק בביתו משחשיכה הוא אוסר אע"פ שהיה מותר לטלטל במקצת שבת, דמשום שיכול להחזיק לא חשיב הותר למקצת שבת, ואי אסור לזכות משחשיכה הרי הותר למקצת שבת שהרי משכנס שבת אסור לזכות ברשות הגר, וע"כ דמותר לזכות מן ההפקר בשבת, ושוב הקשה אהא דאמרו בגמ' בב"מ דף ט' ע"א אלא מעתה הגביה ארנקי בשבת לא יקנה, דאמאי זוכה בארנקי הא קעבר על איסור טלטול מוקצה דמטלטל את הארנקי, ונימא אי עביד לא מהני, ונראה מדבריו דמשום איסור לזכות מן ההפקר בשבת לא קשיא ליה דנימא אי עביד לא מהני שהרי הוכיח שמותר לזכות מן ההפקר בשבת.¹

יבואר דלסברת הנתיבות לא קשה מידי מהגביה ארנקי בשבת דנימא אי עביד לא מהני

אבל למש"כ בנתיבות המשפט בסי' ר"ח סק"ב ליישב אמאי זוכין בשבת ולא אמרינן אי עביד לא מהני אפשר דבאמת אסור לזכות מהפקר בשבת, דכתב דהטעם הוא משום דהאיסור במו"מ בשבת אינו עצם הקנין בשבת, אלא ההתעסקות במקום בשבת אסורה, דהרי האיסור של מו"מ בשבת הוא משום גזירה שמה יכתוב, וא"כ אף היכא דלא חל המקח עובר באיסור זה, דבהתעסקות במקום בלבד איכא חששא דשמה יכתוב, וא"כ לדבריו אפשר לזכות מן ההפקר בשבת אסור, אבל מכל מקום זוכה בו משום דלא שייך לומר בו אי עביד לא מהני כמשנ"ל.

ובאמת להרמב"ן והריטב"א דס"ל דאסור להפקיר בשבת מסתברא דה"ל לזכות מן ההפקר אסור בשבת, שהרי אסרו כל המקח וממכר בשבת גם במקום דלא שייך כ"כ האיסור שמה יכתוב, והעובדת הגרשוני שחילק בזה באמת צ"ב מהו הסברא בזה לחלק בין לזכות מן ההפקר בין להפקיר בשבת, דלכא' שוה דינם, וכמו דלהפקיר אסור בשבת ה"נ יהיה אסור לזכות מן ההפקר בשבת, וצ"ע.²

ונמצא דנידו"ד האם זכו הבחורים בכסף בקנין ד' אמות לכא' הוא תלוי בפלוגתא האחרונים האם מותר לזכות מן ההפקר בשבת.

יבואר ד"ל דבקנין ד' אמות ליכא איסור כלל לזכות בשבת

אבל העירני בזה חתני יקירי הרה"ג ר' יעקב הלוי הונגסברג שליט"א הערה נמונה דהנה הרי חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו, וכי נאמר שאם בשבת יכנס איזה חפץ לחצירו ויזכה בה יעבור איסור של מקח בשבת, הא לא קעביד מידי, ולא מבעיא להנתיבות שהאיסור של מקח וממכר הוא התעסקות במקח ולא חלות המקח בוודאי בזה לא שייך איסור דמקח וממכר בשבת, אלא אפי' להרעק"א דהחלות של הקניין אסור בשבת אבל אפשר שיהא אינו אלא במתעסק בו לקנותו אבל בלא התעסקות כלל אפשר

הגבהה בשבת שאין דרך לעשות מעשה כזה אבל מה שאסור לקנות בשבת אין החסרון בצורת ואופן ההגבהה בזה אין חסרון שאין דרכו בכך.

¹ ויעוי' בתשו' הגרעק"א קע"ד דנראה מדבריו דאין זה תליא הא בהא, ואפשר דבשבת אסור להפקיר ולזכות מהפקר מותר, וכן להיפך אפשר דמותר להפקיר בשבת ואסור לזכות מן ההפקר, דכ' להביא ראיה דאסור לזכות מהפקר בשבת מהא דאיתא בגיטין דף ע"ו ע"ב ותיל ותיהא ותפתח, ואמאי התירו שבות דמו"מ הא אפשר בהיתר דהבעל יפקיר ביתו, וזכה ליכא איסורא דנראה מהמ"א דמותר להפקיר בשבת, וע"כ מוכח דאסור לזכות מן ההפקר בשבת, ומבואר בדבריו דאפשר להפקיר מותר ולזכות מהפקר אסור. ושוב כ' הרעק"א לדחות הראיה מניטין דהרי בדברי הרמב"ן בפסחים מוכח דאסור להפקיר בשבת, וא"כ להכי לא הפקיר הבעל את ביתו משום דאסור להפקיר בשבת, ומבואר דאפשר דלהפקיר אסור ולזכות מהפקר מותר.

אבל יש מקום לדון דלא יקנו בקנין ד' אמות, דהנה בגמ' בכתובות דף ל"א ע"ב איתא הגונב כים בשבת היה מגרר ויוצא פטור דאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד ואיכא קלב"מ, וקאמר אי דאפקיה לרה"ר איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא דהא משיכה אין קונה ברה"ר ומתחייב משום שבת קודם שמתחייב בגניבה, ובתוס' שם ובב"מ דף י' ע"א הקשו אמאי אינו מתחייב משום גניבה מיד כשכבא לרה"ר דהא איכא למ"ד בגמ' ב"מ דד"א קונות גם ברה"ר, ואמאי אינו קונה בקנין ד' אמות וחייב גניבה ואיסור שבת באין כאחת, ותירצו בדגניה לא תיקנו רבנן, אך לא ביארו הטעם אמאי בגניבה לא תיקנו קנין ד' אמות, ובשטמ"ק שם הוסיף בדגניה דעביד איסורא דכולי עלמא לא תיקנו ליה ארבע אמות.

ולפ"ו יש מקום לומר דבשבת לא תיקנו קנין ד' אמות, דכיון דבשבת אסור מקח וממכר, לא תיקנו קנין ארבע אמות, דבמקום דעביד איסורא לא תיקנו ארבע אמות, ועיי' בספר בינת הלב סי' ג' שעמד בסברא זו.

יבואר אם במקום שהוא עני המהפך בחררה תקנו לו ד' אמות

והראוני ידידי הרב הגאון ר' אברהם נוברגר שליט"א ובני יקירי הרב הגאון ר' בן ציון שליט"א דכן מבואר גם בחי' הגרעק"א בב"מ דף י' ע"א דהיכא דעביד איסורא לא תיקנו רבנן קנין ד' אמות, דהקשה אהא דתנן ראה את המציאה ונפל עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה, והקשה הגרעק"א אמאי תנן זה שהחזיק בה זכה הא בלאו החזיק בה ג"כ זכה משום קנין ד' אמות, ותירץ לפמ"ש כ"תוס' בקידושין דף נ"ט ע"א דאורתא אחד שבא להחזיק הרי הוא עני המהפך בחררה, והוי רשע, אלא דבדיעבד זכה, ו"ל דכיון דעביד איסורא לא תיקנו רבנן, עכ"ל. והגרעק"א לא הערה מקורו מדברי התוס', אך היה פשיטא ליה דהיכי דעביד איסורא לא תיקנו לו רבנן קנין ד' אמות.

אולם בראשונים בכתובות דף ל"א ע"ב מבואר טעם אחר אמאי בגניבה לא תיקנו ד' אמות, וז"ל התוס' הרא"ש תוס' הרשב"א משאנן שם, ה"מ גבי מציאה וחוב דתיקנו רבנן כי היכי דלא ליתא לאנצוי, וכן גבי גט משום עיגונא, אבל גבי גנב לא דלאו תקנתא היא, עכ"ל. הרי דלא משום דעביד איסורא לא תיקנו ארבע אמות אלא דהכא ליכא סיבה לתקן דך תקנתא דקנין ד' אמות.

וכן יעוי' בש"ך בס"י רמ"א סק"ט שפירש באופן אחר סברת התוס', וז"ל מ"מ תירוצם אמת מסברא, אפילו למ"ד דתקנו ד' אמות במתנה, מ"מ בגנבה דלא יצא מדעת בעלים לא שייך לומר דיתקנו ד' אמות של אחרים להוציא מרשות בעלים, דהא כל היכא דאיתא ברשותא דמרא איתא, ובעלים לא מסלקי נפשיהו מיניה, ובמה יצא מרשות בעלים, כן ג"ל ברור עכ"ל.

ולפ"ו אין מקור לומר דבמקום איסורא לא תיקנו קנין ד' אמות, וא"כ אף בשבת איכא קנין ד' אמות, ועיי' בזה בספר חתן סופר.

ובאמת אף לפמ"ש השטמ"ק והגרעק"א דמשום דעביד איסורא לא תיקנו ארבע אמות ו"ל דבשבת מודו דאיכא ארבע אמות, דאפשר דרך בגניבה או בעני המהפך בחררה דעצם לקיחת הממון והנכסותו לרשותו אסורה בזה ו"ל דלא תיקנו לו רבנן קנין לסייע לו להכניס הממון אליו, אבל בשבת דהאיסור הוא רק משום סיבה צדדית דגורו שמה יכתוב ו"ל דהניחו לו את הקנין של ארבע אמות.

יב' דבנחל יצחק כתב שגם משום איסור שבת חשיב איסורא שלא יתקנו בו ד"א

והראוני בני יקירי הרב הגאון ר' בן ציון שליט"א וידידי הרב הג"ל דבספר נחל יצחק חו"מ סימן ס"ו סעיף ל"ד ענף ג' כתב להעיר בהא דכתב הר"ן בתשובה מ"ד דאע"פ שהפעוטות מקחן מקח אבל במקום איסורא לא תקנו חכמים שיהא מקחן מקח וז"ל וכן יש להעיר במה דקיימא לן דאין דנין בשבת ואם עבר ודן דינו דין, והא מה דדנין בזמן דליכא סמוכים לא הוי רק מדרבנן משום דבעינן סמוכים מן התורה, **אלמא דאף במקום איסורא שייך תקנת חז"ל**, ויש לחלק דשאני התם דהא מה דאסרו לדון בשבת זהו משום שמה יכתוב ולכן אף דיתבטל הדין מכל מקום עבדו איסורא, על כן לא שייך בזה סברת הר"ן הנ"ל וכמו שכתב החוות דעת א' והנתיבות בסי' ר"ח ס"ק ב בשם המהר"י ט"ח ס' סט לענין אי עביד לא מהני והוא הדין בזה, עכ"ל, והיינו דרק אם ע"י שיתבטל המקח לא יעברו באיסור בזה אמרי' דרבנן לא עבדו תקנתא במקום איסור אבל במקום שגם אם לא יועיל התקנה מ"מ עברו על האיסור בזה לא ביטלו חכמים תקנתא אפילו במקום איסור, ומבואר בדבריו שגם במקום איסורא דשבת חשיב איסורא כדי שלא יתקנו חכמים דמקחן מקח, וא"כ אם נימא דאסור לזכות מן ההפקר בשבת אפשר שלא תקנו בו ד' אמות.

² ויעויין במהרי"ן חיות בבא מצינא דף ט' ע"א שהקשה בסוגיא זו דהגביה ארנקי בשבת דנימא אי עביד לא מהני שהרי אסור לקנות בשבת וכתב ליישב על פי הש"ך שאיסור שבת שתלוי בזמן לא אמרינן אי עביד לא מהני, וכתב שלא ראה מי שנתעורר מסוגיא זו, ובאמת נראה שהרעק"א כבר העיר בזה וכוונתו ליישב שמותר לזכות מן ההפקר בשבת.

³ ובספר אורחות שבת ח"ב פכ"ב הערה ע"א כ' להוכיח מהא דאמרו בבבא מצינא דף ט' ע"א שאמרו דרכוב בעיר לא קני דאין דרך לרכוב בעיר אלא מעתה הגביה ארנקי בשבת לא קנה שאין דרכו בהגבהה, וטעמא שאין דרכו בהגבהה כ' הרא"ש שהוא משום מוקצה, ואמאי לא כ' הרא"ש שגם משום קנין בשבת הקשו שאין דרכו בהגבהה ולא יקנה, ומשמע שמותר לקנות בשבת, עכ"ל. ונראה דאינו ראיה, שבגמ' רצו להוכיח בדבר שאין דרכו בצורת ההגבהה כמו רכוב בעיר או

דלא קעביד איסורא, וא"כ גם בקנין ד' אמות הא כ' הט"ז דהוי כחצר שקונה לו שלא מדעתו, וא"כ כשנכנסו הבחורים לתוך הד' אמות של הכסף מיד זכו בכסף ולא עברו כלל

בעניין אם הקטן שגזל נתיאשו הבעלים אם חייב האב או הבן להחזיר הגזילה

שביאר הגר"ח בהא דמבואר בגמ' ב"מ דף כ"ו ע"ב שאם ראה אבידה והמתין עד שנתיאשו הבעלים דהרי אלו שלו, והרי כל שראה את האבידה הוא חייב בהשבת אבידה ואיך מהני ביה ייאוש הבעלים, ובאר בזה הגר"ח דכל שלא הגביה את האבידה אינו חייב אלא במצוות השבת אבידה שהוא כשאר המצוות, אבל אכתי לא חייל ביה דין ממוון להתחייב עליה, אבל כשהגביה האבידה הרי נתחייב בהשבתה וחייב עלה בדיני ממוון כשאר דיני שומריין, ורק בזה לא מהני ייאוש, וא"כ פשוט שהחוב חייב בהשבה לא מהני שלא תהני ביה ייאוש.

וא"כ כל שייאוש מהני להוציא מן הבעלים תו לא רמאי עליה חוב חינוך להשיב הגזילה לבעלים, אמנם הרי מבואר באחרונים דחייב חינוך מלבד דחייבוהו חכמים לקטן במצוות מדרבנן, איכא חוב נוסף לחנך את הקטן כדי שיתרגל לקיום המצוות, וכמ"ש ברבינו מנוח בהלכות שביית עשור לענין הא דמחנכין את הקטן לתענית שעות ביום הכיפורים, דאע"פ דלאו מידי עביד, דכל שלא מתענה יום שלם לאו תענית היא, מ"מ צריך להרגיל את הקטן למצוות ולכן אע"פ שאינו מקיים בזה תענית איכא על זה חוב חינוך להרגילו במצוות, וה"ל דאע"פ שבדין אינו חייב בהשיב את הגזילה שהרי כבר נתיאשו הבעלים מ"מ חייב משום חינוך להורות לקטן להחזיר את הכסף כדי להרגילו שגדול בכה"ג צריך להחזיר שהרי לא מהני ייאוש בגזילה וצ"ע.

אבל לכא"ז לא כשהוא קטן אבל כשהיה גדול יהיה חייב להשיב להם את הכסף [על הצד שזכו בכסף], כמ"ש בהגהות אשרי בב"ק פ' החובל סימן ט' דקטן שהזיק כשיגדיל חייב לשלם עיי"ש, וא"כ ה"נ שגזל את הכסף כשיגדיל יהיו חייבים להשיב את הכסף.

בעניין עני המהפך בחררה אם אסור גם במציאה והפקר

אלא כשטרח ממש, כי מה חילוק בין משתדל דאפילו בכמה ימים לא נקרא טרח, אלא היכא דטרח בגופו שהוא דבר הניכר כגון עני המנקה בראש הוית שאין מירחא גדולה מזה לענין זתים שנשא נפשו למות כדמוכח בפרק המקבל (ק"ב) וכאשר פירש רש"י התם, אבל מה שאדם משתדל אחר דבר אחד נ"ל דאין שייך בו טרחא דאין הוא דבר המבורר, עכת"ד.

יבואר שגם במקום שכל מה שיכול לקחתו הוא מכל מה שחבירו היפך בו שרי בהפקר

והיה מקום לומר שאם בלא שחבירו היה גורר הכסף לא היה מבחין בו גרע טפי, שהרי מנצל מעשה חבירו לעצמו, וכל שמשמש במעשה חבירו לעצמו גרע טפי, אמנם הנה בתוס' בקידושין דף נ"ט עמוד א' כתבו לפרש ההיא דמרחיקין מצודות הדג וז"ל ועוד אומר רבינו מאיר אביו של ר"ת דמיירי בדג מת שכן דרך הדייגים להשים במצודות דג מת והדגים מתאספים שם סביב אותו הדג וכיון שזה פירש מצודתו תחילה **וע"י מעשה שעשה זה מתאספים שם סביב ודאי אם היה חבירו פורש הוה כאילו גזל לו** ויכול לומר לו תוכל לעשות כן במקום אחר, עכ"ל, ונראה דכל שרוצה לנצל את מירחא חבירו לעצמו אסור אבל רק אם יכול לעשות כן במקום אחר, ומשמע דבהפקר כה"ג מותר אע"פ שזוכה על ידי מה שחבירו טרח להביא הדג ומכוחו הגיעו הדגים לחבירו.

יבואר אם בכל מקום שלא אמרו חכמים שהוא איסור ע"כ שאינו איסור

והנה אע"פ שאין בזה איסור של עני המהפך בחררה אבל מכל מקום לכאורה אינו מדת חסידות והעירני ידידי הרה"ג ר' ישראל רוזנטרן שליט"א דהנה איתא בשבת דף קכ"א עמוד ב' תני תנא קמיה דרבא בר רב הונא ההוה נחשים ועקרים בשבת אין רוח חסידים נוחה הימנו, אמר לו ואותן חסידים אין רוח חכמים נוחה מהם, והוינן שאם אינו משנת חסידים מגלים לנו חז"ל שאינו מדת חסידות, וא"כ כל היכא שלא גילו לנו חז"ל שאינו ממדת חסידות נראה שאין כאן חסרון כלל, וא"כ בראה את המציאה ונפל עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה בה ולא אמרו שאינו מדת חסידים נראה שאין כאן חסרון כלל גם ממדת חסידות אמנם אכתי אינו ראיא גמורה וצ"ע.

יבואר שאינו בכלל והצנועים מושכין את ידיהם

והנה ידידי הגאון ר' מאיר אורלנסקי שליט"א הראני מה שאמרו בגמ' חולין דף קל"ג ע"א אמר אביי מריש הוה חטיפא מתנתא אמינא חבובי קא מחביבנא מצוה כיון דשמענא להא ונתן ולא שיטול מעצמו מיתחף לא חטיפא מימר אמרי הבו לי וכיון דשמענא להא דתניא ויטו אחריי הבע ר' מאיר אומר בני שמואל חלקם שאלו בפיהם מימר נמי לא אמינא ואי יתבו לי שקילנא כיון דשמענא להא דתניא הצנועים מושכין את ידיהם והגרגרנים חולקים משקל נמי לא שקילנא לבר ממועיל יומא דכיפורי לאחזוקי נפשאי בכהני, ע"כ, והגאון הצדיק ר' מאיר חדש זצ"ל משיגה דשיבת חברון היה מעורר לדברי התוס' שם שכתבו וז"ל משקל נמי לא שקילנא **שלא אקרא גרגרן ולא אגזול ממי שצריך יותר ממני אף על פי שגם הוא לא היה עשיר**, עכ"ל, ואמר ראה מה הנהגת חכמי ישראל שאפי' בדבר מצוה כיון שאפשר שיש שצריכים לו יותר ממני לא אגזול וקראוהו גזלן שנקרא לחכמי ישראל גזלן ולא לקח מתנות אפי' שנתנו לו ברצון ובוודאי בנדון דידן אינו בכלל מה שאמרו והצנועים מושכין אל ידיהם.

והנה אם נימא דזכה בחבור בכסף יש לדון אם הם היו מתאישים מן הכסף כשראו שלקחו את הכסף ממקומו בשבת האם ג"כ היה צריך הקטן או אביו להחזיר להם את הכסף, והנה אם הם היו מתאישים בשבת לכא"ז היה מהני יאוש דידהו שיוכל הקטן לזכות בכסף, דאע"פ שנתיאשו אחר הגזילה ובאיסורא אתי לידיה, י"ל דבגזילת קטן שפיר מהני ייאוש, דהא דלא מהני יאוש הבעלים אחר הגזילה הוא משום דנתחייב הגזלן בהשבה, אבל הכא דהגזלן הוא קטן שאינו חייב בהשבה אפשר דמהני יאוש שלהם אף לאחר הגזילה, וא"כ גם האב אינו חייב בהשבה, ואע"פ שהיה מקום לומר שהאב חייב בהשבת הגזילה מדין השבת אבידה שהרי הוא נאכד להם, אבל מאחר ונתיאשו הבעלים ולא היה רמאי עליה חוב חינוך חייב אביו לומר לבנו להחזיר את הכסף, דאע"פ שבדין גזילה אינו חייב להשיבו, שהרי יאוש דידהו מהני לקנותו, אבל אפשר שמאחר ומדרבנן [מדין חינוך] חייב הקטן בהשבה תו לא קני בייאוש, דחייב חינוך דרמאי עליה להשיבו מונע הייאוש מלצאת מרשות הבעלים כמו דהחוב השבה דאורייתא מונע את היאוש מלצאת מרשות הבעלים.

יבואר אם מה שנתחייב הקטן משום חינוך בהשבה אם משום הכי לא מהני ייאוש להגזל

אכן נראה דזה אינו, דלא מהני מה שנתחייב בהשבה אלא אם נתחייב בדיני ממונות, אבל מה שנתחייב בהשבה משום חינוך לא מהני שלא תהני ביה ייאוש, וכעין מה

אולם אפילו אם נימא דלא זכו הבחורים בכסף, מ"מ יש לדון הכא משום עני המהפך בחררה, דבגמ' בקידושין דף נ"ט ע"א איתא דעני המהפך בחררה ובא אחר ונטלו נקרא רשע, וא"כ הכא שבחורים אלו חזירו אחריו כסף זה אע"פ שלא זכו בכסף מ"מ מי שיתפוס להם את הכסף הרי הוא כעני המהפך בחררה שנקרא רשע, ונפק"מ אם צריך להחזיר, דיעווי' בבאר היטב בחו"מ סי' רל"ז סק"ו שהביא שהריטב"א כ' בשם ר"ת דכל מקום שאמרו חכמים שנקרא רשע מחייבין אותו להחזיר, אך הריטב"א חולק על זה דאין מחייבין אותו להחזיר, ועיי' עוד בפתחי תשובה שם סק"ב, ואפילו אם אין מחייבין אותו להחזיר לכא"ז שורת הדין הוא שיחזיר כדי שלא יקרא רשע, ומיסתבר גם דיש על חוב חינוך לחנוכו שלא יהיה עני המהפך בחררה.

אכן זה תלוי בפלוגתת הראשונים שם, דברש"י בקידושין שם כ' דגם במחזור לזכות מן ההפקר ובא אחר ונטלו נקרא רשע, והתוס' שם הקשו ע"ז כמה קושיות, וכ' בשם ר"ת דעני המהפך בחררה לא שייך אלא דוקא כשרוצה העני להרויח בשכירות או כשרוצה לקנות דבר אחד וחבירו מקדים וקונה דבזה נקרא רשע דלמה מחזר על זאת שטרח בה חבירו ילך וישתכר במקום אחר, אבל בהפקר ליכא איסור שאם לא זכה בזאת לא ימצא אחרת, ובשו"ע חו"מ ריש סי' רל"ז הביא ב' הדעות, והרמ"א כ' דהסברא ראשונה דבהפקר ליכא איסור עיקר. וא"כ לדעת הרמ"א אם נימא דלא זכו הבחורים בכסף שפיר יכול הקטן לקחת הכסף לעצמו ואינו צריך להחזירו.

אבל יל"ע לדעת הרמ"א דבהפקר ליכא איסור האם גם מותר לכתחילה, דאע"פ שאינו רשע אבל אפשר שאין זה הגון לקחתו, ובתוס' בקידושין שם משמע שהוא מותר לכתחלה שכל שהוא מציאה והפקר ליכא איסורא, וכ"כ בשו"ת מהרש"ל סימן ל"ו וז"ל והנה כמה חלוקים בדברי עני המהפך בחררה אם הוא דבר של הפקר או מציאה או הוא מותר לכתחילה עכ"ל, אך הגר"ז בחו"מ הל' הפקר והשגת גבול סע' י' כ' דמ"מ בעל נפש יחמיר לעצמו.

יבואר אם בעשה מעשה גדול הוי רשע גם בהפקר

ויש לדון עוד בזה דאפשר דבעשה מעשה גדול אסור משום עני המהפך בחררה גם בהפקר, אמנם מדברי התוס' בקידושין שהביאו ראיא מהא דנפל על המציאה דליכא משום עני המהפך בחררה בהפקר מוכרח דגם היכא שעשה מעשה גדול כנפל על המציאה ליכא איסורא.

וכן נראה מדברי התוס' בפרק לא יחפור דף כ"א ע"ב שחלקו על רשב"ם בהא דנכסי עכו"ם כהפקר וכל המחזיק בהם נקרא רשע, והתוס' ס"ל דלא הוי רשע אע"פ שעשה מעשה גדול, כנתינת כסף על הקרקע וכיון שלא קנה נעשה כהפקר וכל הקודם זכה בזה ולא אמרינן דעבד איסורא ונראה דבכל גזונא לא עבד איסורא.

אמנם מהא דכתב הרא"ש בריש האומר בהא דעני המנקה בראש הוית שיש בו גזל משום דרכי שלום שאין התם דטרח בהם העני להפילם לארץ וסמכה דעתה עליהו ובזה הוי גזל משום דרכי שלום, וא"כ בזה שטרחו בעצמם להניחם במקום מסתור אפשר דדמי לעני המנקה בראש הוית דהוי גזל משום דרכי שלום וצ"ע.

אמנם שו"ר בשו"ת מהרש"ל סימן ל"ו באריכות ותו"ד הם דצריכים אנו לחלק בין טרחא לטרחא, כי ב' חלוקים בטרחא, יש טרחא שאין מוועיל כלל ויש טרחא שמועיל לעניין איסור גזל מדבריהם וכו' **אלא הא לך מילתא דפסיקא שאין קרוי טירחא אלא כשטרח ממש**, כי מה חילוק בין משתדל לקנות אותו יום או יומיים או יותר, וכעין זה מצאתי בתשובת מהר"ם דפי' להדיא דאין חילוק לענין מהפך יום אחד או כמה ימים,

בעניין בן חו"ל באחרון של פסח שחל בשבת אם יכול להוציא בן א"י בקדוש של שבת בלבד

ואי נכח שיצא יד"ח קידוש של שבת אפשר שיוכל לשתות אותו כוס של קדוש אע"פ שעדיין לא קידש קידוש של יו"ט משום שכוס שקידש עליו יכול לשתותו וכעין סברת השר מוקצי שהובא במדרכי פסחים דף ק"א ע"א שהמוציא בקידוש את האורחים בבית הכנסת אע"פ שאינו יוצא באותו קידוש יכול לשתות את הכוס שכוס של קידוש יכול לשתותו ואע"פ שהרא"ש פליג בזה מכל מקום במקום שהוא עצמו יוצא יד"ח קידוש אפשר שיוכל לשתותו הגם שעדיין לא קידש קידוש של יו"ט.

וקצת ראייה לזה ממש"כ במשנה ברורה סימן רצט ס"ק לה חידוש גדול לדינא וז"ל ומו"מ לענין אכילה לא מהני עד שיבדיל הבדלה גמורה על הכוס וגם בתפלה, עכ"ל, ומבואר דאע"ג דלענין מלאכה סגי באמירת ברוך המבדיל בין קדש לחול אפי' שלא על הכוס אבל לענין אכילה צריך להבדיל בשניהם ואסור באכילה גם אחר שהבדיל על הכוס עד שיבדיל בתפלה ויש לענין דא"ל המבדיל קודם שיתפלל איך ישתה כוס של הבדלה הרי עדיין לא הבדיל בתפלה והרי המבדיל ברכת המזון של סעודה שלשית על הכוס ורוצה לשתותו כתב הבה"ל שיבדיל מיד אחר ברכת המזון וישתהו אפי' שהוא עדיין לא התפלל וצ"ע.

יבואר שיכול להוציא את בן ארץ ישראל בקדוש של שבת אע"פ שעושה קדוש של שבת ויו"ט

והנה במה שנסתפקנו אם לכתחילה יעשה קידוש של שבת ויו"ט ויוציא את חממות בקדוש של שבת הראוני בכרבי יוסף אור"ח סימן ר"ג דנסתפק לענין אחד שאכל מעט מפת הבאה כסנני ונסתפק אם אכל שיעור לברך מעין שלש או לא, וחבירו אכל כסנין ופירות כסנין ו' כשיעור ומבשר מעין שלש וכולל שיעור, אי מצי מפיק בברכתו לזה שאכל כסנין לחוד, מי נזמא דכיון דהוא מברך על המחיה ועל העץ לא מצי מפיק לאידך, דהדא מתרתי לא אתיא, או נזמא דאידך משמע הוא דשמע, ואיהו יהיב דעתיה אדמחייב לחוד, ושפיר נפיק, ובסו"ד הביא ראייה דהוא יכול להוציא מודברי לקט הקמח וז"ל, **ובאות זמנא שראיתי להרב לקט הקמח (הלכות שבת) שכתב דבן א"י המתארח אצל בן חו"ל וזה הזמן השמיני של פסח שחל להיות בשבת דבן א"י מקדש בקידושו ומזכיר שבת לחוד ובן חו"ל מזכיר שבת ויו"ט, דמצי בן חו"ל לקדש ובן א"י האורח מצי לכיון ויוציא בקדוש שבת הנוגע לו, ואין הספר כעת אתי עיי"ש, ומשמע דס"ל דאפילו לכתחילה יכול הבן חו"ל להוציא את הבן א"י בקידוש.**

שמעתי להסתפק באשה אלמנה שחתנה הגיע אליה מחו"ל ליו"ט, וביום אחרון של פסח שהיה אצל בני ארץ ישראל שבת אסור חג ולבני חוץ לארץ היה שבת ויו"ט, והיה צריך להוציא בקדוש היום, אין יוציאנה בקדוש, דהרי הוא חייב בקדוש שבת ויו"ט והיא אינה חייבת אלא בקדוש של שבת, ואין יוציאנה בקדוש דידה, דאע"פ שהוא ג"כ מזכיר של שבת, מ"מ הרי הוא אומר נוסח הקדוש של יו"ט והיא אינה חייבת בזה, ולכא"ו בדיעבד אם הוציאה בקדוש שלו יצאה יד"ח, אבל יש להסתפק האם לכתחלה צריכה לומר הנוסח של קדוש של שבת.

וידידי הראו' נמדל לובין שליט"א אמר דיכול להוציא בקדוש של שבת מדון ערבות, ואח"כ יעשה קדוש של שבת ויו"ט לעצמו, אלא שיש להסתפק אם מותר לו לשתות הכוס של קדוש של שבת, שהרי הוא צריך לקדש גם קדוש של יו"ט ואסור לשתות קודם קדוש של יו"ט, [ובאמת הוא יכול קודם לקדש עבורו ואח"כ לקדש עבור חמותו אלא שרוצה להקדים לקדש עבור חמותו], וא"כ לא יוכל לשתות הכוס, אלא יתן לחמותו לשתות הכוס של קדוש של שבת, ואחר כך יעשה לעצמו קדוש של שבת ויו"ט, אבל אם אינה יכולה לשתות את הכוס אפשר שיעשה מיד אחר כך גם קדוש של שבת ויו"ט על אותו כוס ואין בזה משום חבילות חבילות, שהרי מאותו עניין הוא, ואינו הפסק כלל שהרי צריך לעשות ב' הקדושים על הכוס.

יבואר אם המחוייב בקדוש של שבת ויו"ט יכול לצאת בקדוש של שבת לחוד

והנה אם יכול לצאת בעצמו יד"ח קדוש של שבת כשמוציא את חמותו, כשצריך לקדש גם קדוש של יו"ט לכאורה היה מקום לדמות למי שצריך לברך מעין שלש על המחיה ועל הגפן ובירך עד אחת מהן שיצא יד"ח מאחת מהן והכי נמי יוצא יד"ח קידוש של שבת לחוד אלא שיש מקום לומר דמי למי שצריך להתפלל תפלה של שבת ויו"ט והתפלל של יו"ט לבד אם יכול להתפלל של שבת לבד ויוציא בו יד"ח, ובה נחלק המטה אפרים והמחזיק ברכה דהמטה אפרים סימן תקפ"ב כתב דר"ה שחל להיות בשבת והתפלל של יו"ט לבד ויצא יד"ח תפלת שבת מהש"י במעין שבע לא יצא שצריך להתפלל של שניהם כאחת ובלא"ה לא יצא אבל במחזיק ברכה כתב דיצא ונדון דידן לגבי קדשו נסתפק בזה בספר מנחת יצחק חלק ט' יעו"ש.

בעניין להתחזק ולהזקק ע"י הכרת המעלות

לפרש את הלשון להזכיר שהוא מלשון זוהר, כלומר שיהא זוהר הגדולים על הקטנים, שיראה כמה אור וטוב הוא להיות הכהן שומר כהונתו ועל ידי כך ישמרו כהונתם.

ובס' פלא יועץ כתב דחנן לנער על פי דרכו ויש מקל נעם ומקל חובלים וכשנאמר יודע הדרך על פי רוב המקל נעם הוא המשפיע יותר. וכן הא דציאותה התורה וקדשתו לכבד את הכהן הוא בשביל שעל ידי זה ישמור כל דיני כהונתו, וכן הוא בכל עניני החינוך הדרך הישרה היא להראות את גדלו ותפארתו של הבן תורה, ושפיעתו על שני אחים ידועים צדיקים שגדלו במקום הרחוק מהתורה ואע"פ"ל גדלו לגדולי תורה, וסופיקם יגדלוהו תמיד בגלגלם שהם שונים מכולם שיש להם אבות וזקנים צדיקים, וזה רומם אותם מאד, וכך גדלו לתפארת.

ולכאורה צ"ב שמקרא אחד מלמדנו שני הנהגות סותרות, האחד לכבד את הכהן, והשני להכריחו לקיים מצוות הכהונה, ואיך נלמד מקרא אחד שני ענינים אלו, וצ"ל שציצוי התורה הוא אחד שיהי' מוטל על כל ישראל מצוות הכהונה והתורה נתנה שני הנהגות איך נתנה עם הכהן כדי שיקיים מצוות הכהונה, האחד להכריחו ולהטותו על מצוות הכהונה, והאחר להראותו מעלות הכהונה ולכבדו ועל ידי זה שיראה מעלות וגדלותו של הכהן יכנס בלבו חשק ורצון לקיים מצוותיו ואת כל ההנהגות המחייבים את הכהן. וכן ראיתי לפרש על מה שפירש רש"י בריש פרשת אמור וז"ל אמור לאמרת, להזהיר גדולים על הקטנים, עכ"ל.

ובפשוטו להזהיר הכהונה הוא לומר לו את העונשים המוטלים על העובר על דברי תורה כדי שיהיה וולו יעברו עליהם, אבל אפשר

עבודת ד' מתוך התחדשות

לביתם יכול בהמשך הזמן להתיישב אצלם הקיבוצי שזכו אליה, ועל זה מראים להם הלחם הפנים שלא היה בו התיישנות ונשאר התחדשותו כביום ראשון, ולרמוז להם שכן צריך כל אחד בכל מה שזוכה בעבודת ד' שלא יתיישן אצלו העבודת ד', ובכל יום יהיו בעיניו כחדשים.

ברש"י בתחילת פ' בראשית הביא דברי המדרש אמר רבי יצחק אל היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, וכו' עכ"ל, ומב' דהחדש הזה לכם ראש חדשים היא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, וצריך להבין מהו חשיבותה של מצוה זו שהיא ראשית המצוות שנצטוו ישראל אחר היותם לגוי, ופירשו בזה שמה שכלל ישראל מונח ללכנה ואומות העולם מניין לחמה, הוא דכל המושג של חודש אינו אלא אצל ישראל, שאצל האומות אין חודש שהרי אין מונח אלא לחמה ואצל החמה אין התחדשות, ושנה הוא לשון שונה וחוזר, והיינו שהחמה חוזרת על מהלכה בכל שנה כמו בשנה שעברה, אבל הלכנה היא תמיד מתחדשת, שהרי היא מתמעטת והולכת בכל חודש עד שמתכסית לגמרי מעיניה, ובכל חודש מתחדשת שוב, והוא עטרת תפארת לעמוסי בטן לישראל שהם עתידים להתחדש כמותה.

ובספר מגיד מישרים פרשת ויקהל מהדורא קמא כתב שם וז"ל וסוד קריאת המגילה ב"ד ובט"ו הם סוד ימים שהלכנה מאירה בחדש שהם עשרים וט', ימים, סוד בני עיירות שקורין ב"ד אור רמז על מילוי הלכנה ב' ב"ד היא במילואה, והוא מעולה מיום ט"ו, כי אע"פ שבימים ט"ו היא יותר מלאה מ"מ כיון שאז מגעת לתכלית המילוי ומאז והלאה גורע אורה על כרחן יותר חשוב הוא יום ארבעה עשר שהיא בתוקף אורה ויותר מאירה וזוהר מאורה עולה להם ואינה יורדת ועל כך הוקבע יום זה לאותם שאין להם חומה לרמוז שבימים י"ד ללכנה אין להם חומה וגבול אלא הולך ואור עמוק באין חומה, והוקבע יום ט"ו למזקפת חומה לרמוז כי ביום ט"ו אור הלכנה יש לה חומה וגבול עד פה תבא ולא תוסיף, ובימים האלו הם סוד דוד ושלמה, שם דוד עולה ארבעה עשר ושם שלמה במספר קטן עולה ט"ו,

אמרין בהגיגה דף כ"ו ע"ב דאמר ריש לקיש מאי דכתיב "על השלחן השמור" מכלל שהוא טמא, ואמאי כלי עץ העשוי לנחת הוא ואינו מקבל טומאה, אלא מלמד שמגביהין אותו ומראין בו לעולי רגלים להם הפנים ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום סילוקו כסידורו דאמר רבי יהושע בן לוי נס גדול נעשה בלחם הפנים כסידורו כן סילוקו שנאמר לשום לחם ביום הללחו ע"כ. ויעניין בשו"ת רדב"ז חלק ו' סימן א' אלפים ע"ה חז"ל אמרו משמו של הריטב"א ז"ל שהיה עולה הבל מהלחם, ובוה היו מכירים שהוא חם, ועדיין לא ידעו אם זה הנס היה תדיר או דילמא בזמן עולי רגלים, ובשלמא שיהיה חם היה קצת צורך כדי שיהיה האוכלים בלחם חם, אבל שיעלה הבל למח, ועוד היה ראיתי מימינו עולה הבל מהלחם אפי' כשהוא חם אלא בזמן שהותכים אותו, וצריך הוא ז"ל לומר שהכל היה בכלל הנס. אבל לדעתי אין צורך אלא כך היא הצעתו של דברים כי בשבת שבתוך המועד סמוך לסדור לחם הפנים היו מגביהין את השלחן ומושיכין אותו מעט לצד פתח ההיכל כדי שיראו אותו מרחוק שהרי היה נתון לצד צפון ועדיין הוא לפניהם אבל לא היו מגביהין אותו לחוץ, ומיד היו הכהנים מסדרין הלחם החדש ומוציאין הישן ומראין אותו לעולי רגלים ראו חיבתכם לפני המקום שעברו עליו ח' ימים ועדיין הוא חם והוא עושה נס זה שאתם חביבים לפניו, ואפילו בעצרת אם לא חל בשבת אפשר היו מתעבים לראות הנס ואם לא העכנו כבוד הכירו הנס מהגליש שעברו, עכ"ל.

וברש"י על הפסוק "ויצא בן אשה ישראלית" כתב וז"ל רבי ברכיה אומר מפרשה שלמעלה יצא, לגלגל ואמר ביום השבת יערכנו, דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום, או שמוא פת צוננת של תשעה ימים, בתמיה, עכ"ל, ולהג"ל נראה שלא אכל לראות הפת חמה שיוצא הבל ממנה. וצ"ב הרי" ז"ל נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש, ולמה רק את הנס של לחם הפנים היה חביב עליהם כדי להראותם לעולי רגלים, הרי היה עוד ניסים שהיה אפשר להראותם. ושמעתי מאמרי"ר זצ"ל שאמר שכשישראל עולים לרגל הם זוכים לראות את פני ד' ולקרבתו, וכשהולכים איש איש

כי דוד הוא סוד שם י"ד שהלכנה בתוקף אורה והולכת ועולה ועל כן לא היה גבול במהלכותיו, אלא כל אשר נפנה יצליח "כי הוא הי"ד למלכות כמו שמנו חז"ל, מאברהם עד צדקיהו שבו חשך מאור הלכנה כי עורו את עיניו, אי נמי היה דוד דוגמתו י"ד לחדש, ושלמה היה יום ט"ו ולכן היה מלכותו נפלאה יותר מושל דוד, כי בן ביום ט"ו היא מאירה יותר מיום י"ד ולכן לא היה יוצא למלחמה", דוגמת הכרכים המוקפים שהוקבע להם יום ט"ו ולכן היה הוא מוקף חומה תמיד כלומר שלא היה יוצא למלחמה, עכ"ל.

ומב' בדבריו שכל ישראל עלו מדרגא לדרגא מאברהם עד שלמה ט"ו דורות, והם אברהם יצחק יעקב יהודה פריץ חציון רם עמיתם נחשון שלמון בועז עובד ישי דוד שלמה, ושלמה הוא היה הדור הט"ו מאברהם אבינו, וכלל ישראל היו בתוקף גדולתם, נבנה להם בית המקדש, ושלמה מלך על כל העולם ומשלמה עד גלות צדקיהו ט"ו דורות, והם רחבעם אביה אסא יהושפט יהורם אחזיה יואש עוזיהו יותם אחז חזקיהו מנשה אמון יאשיהו צדקיהו, ואז נחרב בית המקדש וגלו ישראל, ועל זה אנו אומרים בכרכת הלכנה עטרת תפארת לעמוסי בטן, היינו הלכנה היא עטרת ישראל שמתחדשת אחר התמעטותה עד שנכסית לגמרי הרי היא חוזרת להאיר בתוקפה, וזה יסוד האומה הישראלית שלא להתייאש מנפילות וירידות אלא להתחדש תמיד ולהתחיל מחדש ולעבור את ד'. וזה כוונת הפסוק "כי נער ישראל ואהבהו" דהיינו כלל ישראל הם תמיד בבחינת נער ששעשה מחדש כנער שיש לו כסדר מחשבות איך להתעלות איך להצליח ולא מתייאש זהו מדת כלל ישראל הם תמיד בבחינת "נער" ולכן "ואהבהו". וכן אנו אומרים כנ"ש בכל יום, והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, ודרשו חז"ל בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, והוא העבודה שהציר משה מאד על האדם שמראה להאדם את כל עברו וכל מה שעשה שלא כרצונו ית' ואין ראוי לעבור את ד' ית', והאדם צריך להתחדש ולהתחיל בכל יום מחדש. והח"ח כתב בכמה מקומות על זה ועתה ישראל מה ד' אלוךך שואל מעמך שהאדם צריך לחשוב ועתה מה הקב"ה רוצה ממנו "עתה" ולא לחשב את העבר כלל ואז מגיע ליראה את ד'.